

Maciej Zych

Nazwy państw w języku polskim jako przykład stosowania egzonimów i endonimów

Prace Językoznawcze 16/2, 95-104

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Maciej Zych
Warszawa

Nazwy państw w języku polskim jako przykład stosowania egzonimów i endonimów

Names of countries in the Polish language as an example of using exonyms and endonyms

In the article the names of the modern countries (states) used in the Polish language are discussed. It is also analysed for which of them endonyms and exonyms are used; which names have been adapted from other languages, and which ones have been established on the basis of the Polish language.

Słowa kluczowe: egzonim, endonim, choronim, nazwy państw, nazwy geograficzne
Key words: exonym, endonym, choronym, names of countries, geographical names

Nazwy państw należą do grupy toponimów zwanej choronimami¹. Choronimy obejmują również nazwy części świata, obszarów, regionów, a także jednostek administracyjnych, obszarów wydzielonych (np. parków narodowych, terytoriów plemiennych). Nazwy państw należą do choronimów bardzo często używanych – stosowane są zarówno w zwykłej komunikacji (np. pojawiają się w codziennych wiadomościach lokalizując miejsce danego wydarzenia), jak i w komunikacji oficjalnej (np. dokumentach urzędowych). Zaliczają się one do tych toponimów, które są bardzo istotne z punktu widzenia międzynarodowej komunikacji, gdzie bardzo ważne jest poprawne nazwanie państwa. Z tego też powodu Grupa Ekspertów ONZ ds. Nazw Geograficznych (UNGEGN) zaleca publikowanie oficjalnych wykazów nazw państw.

Obecnie 193 państwa są członkami Organizacji Narodów Zjednoczonych. Nazwy tych państw wymienia wykaz publikowany przez UNGEGN, uwzględniając zarówno formy narodowe (w językach urzędowych tych państw), jak i ich nazwy w językach urzędowych ONZ, tj. angielskim, arabskim, chińskim, francuskim, hiszpańskim i rosyjskim.

¹ Z greckiego χώρα (chóra) – ‘region’, ‘kraj’ oraz ὀνόμιον (ōnómion) – ‘imię’.

W języku polskim nazwy państw stosowane są od samego początku powstania języka polskiego i polskiej państwowości. Najpierw nazywano kraje, z którymi nawiązywano bezpośrednie kontakty – kraje sąsiednie oraz kraje, z których napływało duchowieństwo po przyjęciu przez Polskę chrześcijaństwa w X w. Ubogi zasób źródeł średniowiecznego piśmiennictwa polskiego (w kraju dominowało piśmiennictwo łacińskie) nie pozwala na ustalenie liczniejszych form nazw wówczas stosowanych. Dopiero w XV w. pojawiają się pierwsze zapisane po polsku nazwy państw i krajów. W większej liczbie odnotowuje się je w XVI w. W XVIII–XIX w. możemy mówić już o współczesnym polskim nazewnictwie państw, które od tego czasu ulegało głównie modyfikacjom, wynikającym ze zmiany podziału politycznego oraz zmianom zasad ortografii (np. zmianę pisowni zakończeń, dość częstych w nazwach państw, *-ya* w *-ja*, a następnie *-ia*). W 1952 r. ukazał się pierwszy polski wykaz nazw państw², a w 1975 r. pierwszy wykaz mający status wykazu urzędowego (wydany jako zarządzenie ministra)³. W następnych latach co pewien czas (początkowo nieregularnie, później cyklicznie) wykazy nazw publikowała Komisja Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Rzeczypospolitej Polskiej (KSNG). W 2013 r. ukazał się najnowszy wykaz polskich nazw państw przygotowany przez KSNG w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Zagranicznych.

Jest to dobry moment, aby przyrzeć się polskim nazwom państw – dla których z nich stosowane są formy spolszczone, zwane egzonomiami, a dla których oryginalne, czyli endonimy⁴; które nazwy zostały zaadaptowane z innych języków, a które utworzone zostały na gruncie języka polskiego.

Nazwy, które należy stosować w języku polskim, są ustalone dla wszystkich 193 państw członkowskich Organizacji Narodów Zjednoczonych⁵. Dla większości z nich ustalone są nazwy polskie. Niemniej sporą grupę stanowią państwa,

² Leszczycki S., Ratajski L., Koczy J. (1952): *Nazwy geograficzne jednostek polityczno-administracyjnych świata*. „Biuletyn Geograficzny PTG” nr 1, s. 1–42.

³ *Zarządzenie nr 1/75 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 8 stycznia 1975 r. w sprawie ustalenia brzmienia nazw miejscowości i obiektów geograficznych znajdujących się poza granicami Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, „Dziennik Ustaw Ministerstwa Nauki Szkolnictwa Wyższego i Techniki” 1975, nr 2, poz. 6.

⁴ „Egzonimem” w tym znaczeniu jest nazwa obecnie używana w języku polskim dla obiektu geograficznego leżącego poza terytorium Polski i różniąca się formą graficzną od endonimu standaryzowanego tego obiektu. Przy czym za różnicę zapisu nie uważa się opuszczenia, dodania lub przetłumaczenia terminu rodzajowego. Taką różnicą nie jest ponadto transliteracja lub transkrypcja nazw zapisanych oryginalnie w niełacińskim systemie pisma, jeżeli dokonana została zgodnie z przyjętymi regułami. „Endonimami” są natomiast nazwy obiektów geograficznych w językach używanych na obszarze, gdzie dany obiekt się znajduje.

⁵ W tym Polska, której nazwa nie jest w niniejszym artykule analizowana. Ponadto Polska uznaje Watykan (posiadający status obserwatora w ONZ) i Kosowo – również te nazwy nie zostały uwzględnione w dalszej analizie.

dla których w języku polskim zalecane jest stosowanie nazwy identycznej z nazwą w języku urzędowym państwa – czyli w języku polskim używany jest endonim. Wymienić tu można takie nazwy jak: *Australia*, *Belize*, *Chile*, *Gabon*, *Kiribati*, *Liechtenstein*, *Malta*, *Nigeria*, *Pakistan*, *Saint Lucia*, *San Marino*, *Tanzania*, *Vanuatu*. W przypadku nazw tych państw (jest ich łącznie 41) nazwa polska jest identyczna z nazwą oryginalną, która jest zapisywana alfabetem łacińskim. Warto wspomnieć, że grupa ta systematycznie rośnie – w przypadku zmiany nazwy państwa w języku polskim przeważnie przyjmowany jest endonim, zastępujący dotychczas stosowany egzonim, np. nazwa *Honduras Brytyjski* zastąpiona została endonimem *Belize*, *Górna Wolta* nazwą *Burkina Faso*, *Złote Wybrzeże* nazwą *Ghana*, *Sudan Francuski* to obecnie *Mali*, *Wyspy Gilberta – Kiribati*, *Afryka Południowo-Zachodnia – Namibia*, *Nowe Hebrydy – Vanuatu*, *Rodezja Północna – Zambia*⁶.

W przypadku nazw ośmiu kolejnych państw, w których języki urzędowe zapisywane są niełacińskimi systemami pisma, nazwa polska jest identyczna z latynizacją⁷ nazwy oryginalnej, np. *Bangladesz* – zapis identyczny z zalecaną polską transkrypcją nazwy bengalskiej, *Dzibuti* – zapis identyczny z zalecaną polską transkrypcją nazwy arabskiej, *Nepal* – zapis identyczny z zalecaną polską transkrypcją nazwy nepalskiej, *Ukraina* – zapis identyczny z zalecaną transliteracją nazwy ukraińskiej (*Україна*). Przy tej ostatniej nazwie należy jednak zauważyć, że (w odróżnieniu od innych nazw z tej grupy) nazwa *Ukraina* to nazwa polska, a nie nazwa obca stosowana w języku polskim. Pierwotnie słowo *ukraina* oznaczało każdy obszar położony na obrzeżach państwa, pogranicze. Później zaczęło być używane w Polsce jako nazwa własna regionu leżącego na południowym wschodzie Rzeczypospolitej. Jest to zarazem wyraz istniejący także w tych znaczeniach w języku ukraińskim.

Kilka polskich nazw państw różni się od nazw oryginalnych (endonimów) jedynie opuszczeniem znaków diakrytycznych. Są to nazwy sześciu państw: *Benin* (fr. *Bénin*), *Haiti* (fr. *Haïti*), *Panama* (hiszp. *Panamá*), *Peru* (hiszp. *Perú*), *Senegal* (fr. *Sénégal*), *Turkmenistan* (turkmeńskie *Türkmenistan*). Nazwy powstające w wyniku opuszczenia znaków diakrytycznych przez niektórych są traktowane jako egzonimy, w tym przez Komisję Standaryzacji Nazw Geograficznych, inni zliczają je zaś do endonimów. Podobna sytuacja występuje w przypadku nazw różniących się od oryginalnych pominięciem rodzajnika. Istnieją trzy takie polskie nazwy: *Gambia* (ang. *The Gambia*) oraz zapisane

⁶ Jest to zgodne z zaleceniem 3. Konferencji ONZ w sprawie Standaryzacji Nazw Geograficznych z 1977 r. (rezolucja nr III/17), kiedy to wezwano, aby państwa w odniesieniu do nowych państw niepodległych lub państw zmieniających nazwę, stosowały w swoich językach nazwy, które w największym możliwym stopniu, odpowiadają oficjalnym nazwom lokalnym stosowanym w państwie, którego dotyczy zmiana.

⁷ „Latynizacja” w znaczeniu konwersji z pisma niełacińskiego do łacińskiego.

oryginalnie pismem arabskim *Bahrajn* (arab. *Al-Bahrajn* w polskiej transkrypcji fonetycznej) i *Irak* (arab. *Al-Irak* w polskiej transkrypcji fonetycznej).

Część polskich nazw państw jest tłumaczeniem nazwy oryginalnej. Znajdziemy wśród nich wierne tłumaczenia całej nazwy (kalki), takie jak: *Republika Środkowoafrykańska* (fr. *République centrafricaine*), *Stany Zjednoczone* (ang. *United States*), *Wybrzeże Kości Słoniowej* (fr. *Côte d'Ivoire*), *Wyspy Salomona* (ang. *Solomon Islands*), *Zjednoczone Emiraty Arabskie* (arab. *Al-Imārāt al-'Arabiyyah al-Muttaḥidah* w transliteracji). Niektóre nazwy są prawie wiernym tłumaczeniem: *Czarnogóra* (czarnogórskie *Crna Gora* – dosłownie 'Czarna Góra'), *Wyspy Świętego Tomasza i Książęca* (portugalskie *São Tomé e Príncipe* – dosłownie 'Święty Tomasz i Książę'). W innych nazwach przetłumaczono tylko przymiotnik, zasadniczą część nazwy pozostawiając w zapisie oryginalnym: *Sudan Południowy* (ang. *South Sudan*), *Timor Wschodni* (port. *Timor-Leste*), w jeszcze innych przetłumaczono zaś wyłącznie spójnik *i*, poza nim nazwę pozostawiając bez zmian: *Antigua i Barbuda* (ang. *Antigua and Barbuda*), *Saint Kitts i Nevis* (ang. *Saint Kitts and Nevis*). Tłumaczenia takie występują łącznie w 17 nazwach.

Kolejną grupę stanowią nazwy państw, których polski zapis ma oddawać w przybliżeniu wymowę nazwy oryginalnej (adaptacja fonetyczna). Do tej grupy można zaliczyć takie nazwy jak: *Czad* (fr. *Tchad*), *Fidzi* (ang. *Fiji*), *Kuba* (hiszp. *Cuba*), *Andora* (katalońskie *Andorra*), *Kostaryka* (hiszp. *Costa Rica*), *Seszele* (fr. *Seychelles*). Pokrewne im są nazwy stanowiące pożyczki dostosowane graficznie do pisowni polskiej, np. *Boliwia* (hiszp. *Bolivia*), *Ekwador* (hiszp. *Ecuador*), *Jamajka* (ang. *Jamaica*). W niektórych przypadkach trudno zdecydować, do której z tych grup zaliczyć nazwę, gdyż mamy do czynienia zarówno ze zmianą grafii, jak i brzmienia. Adaptacjami oryginalnej nazwy są także takie polskie nazwy jak: *Malezja* (malajskie *Malaysia*), *Rumunia* (rum. *România*), *Salwador* (hiszp. *El Salvador*), *Singapur* (ang. *Singapore*, malajskie *Singapura*), *Słowenia* (słoweńskie *Slovenija*), *Suazi* (ang. *Swaziland*), *Trynidad i Tobago* (ang. *Trinidad and Tobago*).

Liczną grupę polskich nazw stanowią nazwy zapożyczone z innych języków, obecnie niebędących językami urzędowymi danych państw. W przypadku nazw państw europejskich dominują zapożyczenia z łaciny, przy czym do form łacińskich często dodawano końcówkę *-yja/-ija* odzwierciedlającą (późno)łacińską wymowę łacińskiego zakończenia *-ia*. W późniejszych czasach, ze względu na zmianę polskiej wymowy, końcówki te przeszły w języku polskim w *-ja* (w pisowni *-ia*), przez co obecne polskie egzonimy często są identyczne z nazwą łacińską (np. *Austria*, *Dania*, *Portugalia*), choć dawniej od niej odbiegały (do XVIII–XIX w. *Austryja*, *Danija*, *Portugalija*). Według onomastów nazwami przyjętymi w języku polskim bezpośrednio z łaciny są: *Albania*, *Armenia*,

Austria, *Bułgaria* (łac. *Bulgaria*), *Cypr* (łac. *Cyprus*), *Dania*, *Estonia*, *Francja* (łac. *Francia*), *Grecja* (łac. *Greacia*), *Gwinea* (łac. *Guinea*), *Indie* (łac. *India*), *Japonia* (łac. *Iaponia*), *Korea* (łac. *Corea*), *Macedonia*, *Mongolia*, *Norwegia* (łac. *Norvegia*), *Portugalia*, *Rosja* (łac. *Rus(s)ia* z greckiego *Ρωσία*; dawniej *Rossya*), *Serbia* (łac. *Servia*; dawniej *Serwija*), *Syria*, *Turcja* (łac. *Turcia*), [*Wielka*] *Brytania* (łac. *Britan(n)ia*).

Niektóre nazwy państw stosowane w języku polskim pochodzą z języka niemieckiego lub zostały przyjęte za jego pośrednictwem. Na gruncie języka polskiego niejednokrotnie do nazw tych dodawano sufiks *-ia*, charakterystyczny dla nazw łacińskich i zlatynizowanych⁸. Do takich nazw należą np.: *Finlandia* (niem. *Finnland*), dawniej jako *Fin(n)landy*, później *Finlandyja*; *Hiszpania* (łac. *Hispania* – przejście łacińskiego *s* w *sz* świadczy o pośrednictwie języka niemieckiego; dawniej też *Hispanija* bezpośrednio z łaciny), *Holandia* (niem. *Holland*), dawniej jako *Hollandyja*, *Holandyja*; *Irlandia* (niem. *Irland*), dawniej *Irlandyja*, *Hirlandyja*; *Islandia* (niem. *Island*); *Luksemburg* (niem. *Luxemburg*); *Szwecja* (łac. *Svecia* – zapis przez *sz* pod wpływem języka niemieckiego; dawniej też bezpośrednio z łaciny *Swecyja*). Nazwa *Szwajcaria* pochodzi od niemieckiej etnicznej nazwy *Schweizer*, stąd dawniejsze polskie formy *Szwajcery*, *Szwancery*, *Szwaycerska ziemia* i późniejsze *Szwaycary*, *Szwajcary*, *Szwancary*, *Szwajcaryja*, *Szwajcarja*, *Szwajcarska ziemia*. Wśród nazw państw pozaeuropejskich pośrednictwo niemieckie przyjmuje się w takich przykładach, jak: *Chiny* (niem. *China*), *Indonezja* (niem. *Indonesien*), *Kamerun*, *Kenia*, *Kongo*, *Madagaskar*, *Maroko* (niem. *Marokko* i tak dawniej po polsku: *Marokko*; obok tego dawniej w języku polskim notowano formę *Marok*, która jest adaptacją francuskiego *Maroc*), *Mikronezja* (niem. *Mikronesien*), *Mozambik* (niem. *Mosambik*), *Tunezja* (niem. *Tunesien*).

Wśród polskich nazw państw istnieją także zapożyczenia z innych języków. Z języka angielskiego pochodzą nazwy: *Bhutan*, *Jemen* (ang. *Yemen*), *Birma* (ang. *Burma*), *Arabia Saudyjska* (ang. *Saudi Arabia*), *Malediwy* (dawny zapis angielski to *Maledive Islands*, obecnie zaś *Maldives*), *Oman*, *Tajlandia* (ang. *Thailand*). Z francuskiego zaadaptowane zostały nazwy: *Laos*, *Algieria* (fr. *Algérie*), *Kambodża* (fr. *Cambodge*), *Komory* (fr. *Comores*), *Mauretania* (fr. *Mauritanie*), *Wietnam* (fr. *Vietnam*); z hiszpańskiego *Filipiny* (hiszp. *Filipinas*); z greckiego *Erytrea* (gr. *Ερυθραία*, w polskiej transkrypcji *Erythrea*) i *Etiopia* (gr. *Αιθιοπία*, w polskiej transkrypcji *Ethiopia*); z rosyjskiego: *Tadżykistan* (ros. *Таджикистан*, w polskiej transkrypcji *Tadżykistan*), *Uzbekistan* (ros. *Узбекистан*, w polskiej transkrypcji *Uzbekistan*), *Gruzja* (ros. *Грузия*, w polskiej transkrypcji *Gruzija*). Również współczesna polska nazwa *Chorwacja*

⁸ „Latynizacja” w znaczeniu nadawania lokalnym formom nazw postaci zaadaptowanej do języka łacińskiego.

ukształtowana została pod wpływem nazwy rosyjskiej (*Хорватия*, w polskiej transkrypcji *Chorwatija*). Jest to o tyle ciekawy przypadek, że pierwotnie stosowane były w języku polskim nazwy *Charwacja* / *Chorwacja* wywodzące się od słowiańskiego **χъrvatъ*. Jednak później nazwy te pod wpływem łacińskiej formy *Croatia* zostały zastąpione w języku polskim nazwą *Kroacja* stosowaną do początku XX w. Dopiero wówczas powrócono, pod wpływem formy rosyjskiej, do wcześniej stosowanej nazwy *Chorwacja*.

Ważną grupę polskich nazw państw stanowią nazwy odetniczne. Tu najstarszymi są nazwy kontynuujące formy prasłowiańskie – *Włochy*, *Niemcy*, *Czechy*, *Węgry*. Polska nazwa *Włochy* kontynuuje prasłowiańską formę **Valchy*, utworzoną od nazwy etnicznej **Valchъ*, która z kolei jest z pochodzenia pożyczką germańską celtyckiego etnonimu *Volcae* (Celt, później przedstawiciel narodów romańskich). Nazwa *Niemcy* utworzona została od prasłowiańskiej nazwy etnicznej **Němьсѣ*, nazwa *Węgry* zaś od prasłowiańskiego etnonimu **Qǫgьrīnъ*, pochodzącego od tureckiej nazwy plemiennej, znanej z greckiego przekazu *’Ovóγoupoi* i starotureckiego określenia *on ogur* ‘10 (plemion) Ogur’. *Czechy* jako nazwa obszaru plemiennego, a potem państwa, pochodzi od etnonimu *Czech* (por. stpol. określenie ludzi: *Czeszy*, później – *Czesi*).

Równie starą nazwą jest *Ruś* – dawniej stosowana w odniesieniu do Rusi Kijowskiej szybko zaczęła oznaczać zarówno wszystkie krainy, jak i całą ludność wschodniosłowiańską. Obecnie jest częścią nazwy państwa *Białoruś*. Nazwa ta, wywodząca się ze staronorweskiego i odnosząca się pierwotnie do skandynawskich Waregów, w języku polskim przyjęła formę stosowaną w językach wschodniosłowiańskich. Obecna polska nazwa państwa *Białoruś* (dawniej jako *Biała Ruś* lub *Ruś Biała*) jest wiernym tłumaczeniem białoruskiej nazwy *Беларусь*, zawierającej w sobie dawną nazwę *Русь*. W staropolszczyźnie nazwa ta stosowana była także jako zbiorowe określenie ludzi – Rusinów.

Warte osobnego wymienienia są również takie nazwy jak: *Litwa*, *Łotwa*, *Moldawia*. Polska nazwa *Litwa* wywodzi się ze staroruskiego *Litъva*. Od tej nazwy pochodzi także pierwszy łaciński zapis *Litua* [*Litva*], wymieniony w Rocznikach Kwedlinburskich z początku XI w., w opisie męczeńskiej śmierci biskupa misyjnego św. Brunona. Później nazwa ta przekształcona została w formę zlatynizowaną *Lituania*.

Polska nazwa *Łotwa*, pomimo że jest nazwą względnie nową, różni się od nazw stosowanych w innych językach używanych w regionie – łotewskiej i litewskiej *Latvija*, niemieckiej i szwedzkiej *Letland*, rosyjskiej *Латвия* (w polskiej transkrypcji *Łatwija*), łacińskiej *Lettonia*, estońskiej *Läti*. Polska nazwa jest formą używaną przez inflandzkich Polaków, która była zaadaptowana z łotewskiego, a następnie z lokalnego dialektu polskiego przeniesiona została do ogólnego języka polskiego.

Mołdawia jest nazwą przyjętą dla państwa od rozleglejszego regionu, dawnej jednostki politycznej o takiej samej nazwie. Nazwa regionu pochodzi zaś od jednej z jego głównych rzek – Mołdawy. Nazwa łacińska tego regionu pojawia się w formie *Moldavia* już w *Annales seu cronicae incliti Regni Poloniae* (*Roczniki, czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego*) Jana Długosza z lat 1455–1480. Polską nazwę w formie *Mołdawija* notujemy już w publikacjach z 1609 i 1633 r. Najprawdopodobniej od polskiej formy nazwy utworzona zastała nazwa rosyjska *Молдавия* (w transliteracji *Moldavija*, w polskiej transkrypcji *Mołdawija*).

Na zakończenie warto wymienić kilka specyficznych przypadków stosowania w języku polskim nazw państw. Większość państw posiada dwie formy nazwy – pełną i skróconą. Długie nazwy są przeważnie formami oficjalnymi, krótkie traktowane są zaś jako mniej lub bardziej formalne. Mniej liczną grupę stanowią państwa posiadające tylko krótką nazwę, będącą jednocześnie nazwą oficjalną, np. *Belize*, *Gruzja*, *Malezja*, *Rumunia*, *Saint Lucia*, *Tuvalu*, *Ukraina*, *Węgry*. W sporadycznych przypadkach państwo posiada tylko nazwę długą, np. *Demokratyczna Republika Konga*, *Republika Środkowoafrykańska*. Ten stan rzeczy z reguły odzwierciedlony jest w polskim nazewnictwie państw.

Istnieją tu jednak trzy wyjątki. W przypadku dwóch państw w języku polskim stosowane są wyłącznie nazwy długie, pomimo że nazwy krótkie funkcjonują w oficjalnych językach tych państw, a ich odpowiedniki są stosowane w innych językach. Pierwszą z tych nazw jest *Republika Południowej Afryki*. W języku polskim zalecana do stosowania jest wyłącznie długa nazwa tego państwa, głównie z tego powodu, że nazwa *Afryka Południowa* odnoszona jest do całej południowej części kontynentu afrykańskiego jako regionu. W języku angielskim istnieje wyraźne rozróżnienie – nazwa *South Africa* stosowana jest dla państwa, zaś nazwa *Southern Africa* dla części kontynentu. Zgodnie z zasadami języka polskiego w obu przypadkach tłumaczenie przynosi identyczne nazwy (homonimy), co może prowadzić do nieporozumień. Podobne sytuacje występują jednak w przypadku innych państw, gdzie region geograficzny lub historyczny jest rozleglejszy od współczesnego państwa, a pomimo to dla obu w języku polskim stosowana jest identyczna nazwa (np. *Irlandia*, *Luksemburg*, *Macedonia*, *Mołdawia*, *Sudan*). Można się zatem spodziewać, że w przyszłości także forma *Afryka Południowa* zostanie zaakceptowana i dla regionu, i dla państwa, zwłaszcza że coraz częściej jest stosowana w tym znaczeniu w mediach.

Drugą nazwą jest *Republika Zielonego Przylądka*. W języku polskim nazwa tego kraju jest tłumaczona w całości, podobnie jak obejmującego go archipelagu: *Wyspy Zielonego Przylądka*. Skrócona polska forma tej nazwy – *Zielony Przylądek* – jest homonimiczna z nazwą ważnego przylądka w Senegalu. Ponadto

w języku polskim nie są spotykane inne nazwy państw, czy regionów, w których pojawiłby się człon „przylądek”, przez co nazwa w tej postaci byłaby odbierana jako dość dziwna. Niemniej w niektórych serwisach internetowych używana jest nazwa *Zielony Przylądek* w odniesieniu do państwa. Być może w przyszłości i ona zostanie oficjalnie zaakceptowana⁹.

Odmierna sytuacja jest zaś w przypadku Republiki Dominikany, która po hiszpańsku (język urzędowy tego państwa) ma tylko długą nazwę (*República Dominicana*), również w innych językach funkcjonuje dla niej tylko długa nazwa. W języku polskim stosowane są zaś dwie nazwy: krótka *Dominikana* i długa *Republika Dominikańska*.

Ciekawy i warty osobnego, szerszego omówienia jest przypadek nazwy *Holandia*. W języku polskim nazwa ta odnoszona jest do całego państwa, a próby wprowadzenia dla niego nazwy *Niderlandy*, postulowane przez stronę holenderską¹⁰, nie przyniosły zauważalnych efektów – co prawda nazwa w formie *Niderlandy* jest czasami spotykana, zwłaszcza w publikacjach związanych ze współpracą międzynarodową¹¹, używana jest także w długiej nazwie państwa *Królestwo Niderlandów*, jednak powszechnie stosowaną nazwą krótką pozostaje *Holandia*. Nazwa *Niderlandy* w języku polskim ma obecnie kontekst wyłącznie historyczny i odnosi się do dawnych terenów pozostających we władaniu Habsburgów (*Niderlandy Habsburskie*, *Niderlandy Hiszpańskie*, *Niderlandy Austriackie*). Po powstaniu niepodległego państwa holenderskiego stosowane były w języku polskim początkowo nazwy typu: *Niderland*, *Niderlandy*, obok takich form jak: *Prowincyje Skonfederowane*, *Stany Skonfederowane*, *Prowincyje Zjednoczone*, *Stany Zjednoczone*. Jednak już wówczas zaczęto w odniesieniu do całego państwa stosować formy nawiązujące do nazwy *Holandia*: *Zjednoczona Rzeczpospolita Hollenderska*, *Rzeczpospolita Hollenderska* (1773), *Hollandry*, *Hol(l)andyja* (1740, 1790, 1804), *Niderland Hollenderski* (1794). Po powstaniu współczesnego państwa holenderskiego w 1830 r. w języku polskim używano niemal wyłącznie nazwy *Holandia* (*Hollandyja*, *Holandyja*, *Hollandja*, *Holandja*), zaś nazwa *Niderlandy* wyszła z użycia w tym znaczeniu (w drugiej połowie XIX w. była jeszcze sporadycznie stosowana, ale w XX w. praktycznie już jej nie spotykamy).

⁹ Warto nadmienić, że pod koniec 2013 r. władze Republiki Zielonego Przylądka zwróciły się do ONZ i społeczności międzynarodowej o zaprzestanie tłumaczenia nazwy tego państwa i stosowanie we wszystkich językach nazwy portugalskiej *Cabo Verde*. Stosowne zmiany zostały już wprowadzone w oficjalnych nazwach używanych w niektórych językach (np.: ang. *Republic of Cabo Verde* zamiast wcześniejszego *Republic of Cape Verde*, fr. *République de Cabo Verde* zamiast *République du Cap-Vert*). W lutym 2014 r. KSNG uznała, że dotychczasowa polska nazwa nie powinna być zastępowana formą *Republika Cabo Verde*.

¹⁰ Stosowania w języku polskim w odniesieniu do państwa formy *Niderlandy* domagała się ambasada Królestwa Niderlandów w nocy z 21 kwietnia 1997 r. skierowanej do polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

¹¹ Nazwa *Niderlandy* stosowana jest w polskich tłumaczeniach dokumentów i publikacji unijskich; używał jej również Główny Urząd Statystyczny, jednak od 2013 r. stosuje nazwę *Holandia*.

Zastąpienie polskiej nazwy *Holandia* nazwą *Niderlandy* w odniesieniu do całego państwa byłoby zatem sprzeczne z tradycją języka polskiego. Również podnoszony – głównie przez stronę holenderską – argument, że *Holandia* to nazwa jednego z kilku regionów kraju i że w związku z tym nie może jednocześnie odnosić się do całego państwa, nie jest przekonujący. Przypadków, gdy nazwa jednego obiektu geograficznego przeniesiona została na inny (metonimia) jest więcej – podobnie jest z nazwami *Czechy* (*Czechy* to także nazwa krainy), *Wielka Brytania* (taką nazwę nosi także wyspa zajmująca tylko część państwa), czy *Austria* (historyczna Austria obejmuje tylko część państwa o tej nazwie)¹².

Polskie nazewnictwo państw świata, pomimo że stanowi stosunkowo nieliczny podzbiór polskich choronimów, jest bardzo interesujące. Większość z używanych w języku polskim nazw państw to egzonimy, endonimy stanowią zaledwie około 25% tych nazw. Polskie egzonimy są przeważnie adaptacjami nazw oryginalnych (endonimów) lub nazw z innych języków, bogate jest zwłaszcza nazewnictwo zapożyczone z łaciny i języka niemieckiego, lub za ich pośrednictwem. Stosowane są też nieliczne nazwy o pochodzeniu prasłowiańskim.

Polskie nazwy państw, podobnie jak całe polskie nazewnictwo geograficzne, są integralną częścią języka polskiego, stanowią ważny składnik dziedzictwa kulturowego. Czy są to nazwy o prasłowiańskim rodowodzie, jak *Niemcy*, czy przyjęte kilkaset lat temu z łaciny, jak *Francja*, czy też ustalone w ostatnich latach jako kopia nazwy oryginalnej, jak *Burkina Faso*, są one świadectwem rozwoju języka, kontaktów Polski ze światem, wpływu zmian na świecie na język polski. Zmiany w tych nazwach, jeżeli nie wynikają z samego rozwoju języka, powinny być zatem wprowadzane z dużą rozwagą i wyłącznie wtedy, gdy jest to naprawdę niezbędne.

Literatura

- Graesse J. G. Th. (1861): *Orbis latinus, oder Verzeichniss der lateinischen Benennungen der bekanntesten Städte etc., Meere, Seen, Berge und Flüsse in allen Theilen der Erde nebst einem deutsch-lateinischen Register derselben*. Dresden: G. Schönfeld's Buchhandlung, <http://books.google.pl/books?id=xfY_AAAAIAAJ&printsec=frontcover&hl=pl> dostęp: 10.04.2013.
- Grzenia J. (2008): *Słownik nazw geograficznych z odmianą i wyrazami pochodnymi*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Klemensiewicz Z. (1985): *Historia języka polskiego*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

¹² W przypadku Austrii interesujący przykład metonimii istnieje w języku czeskim. Po czesku państwo to nosi nazwę *Rakousko* (dawniej *Rakúsy*, *Rakousy*) – nazwę kraju przyjęto od nazwy granicznego grodu, obecnie miasta *Raabs* (*an der Thaya*), dawniej po czesku zwanego *Rakús*, *Rakuš*.

- Komisja Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Rzeczypospolitej Polskiej (2013): *Urzędowy wykaz nazw państw i terytoriów niesamodzielnych*. Warszawa: Główny Urząd Geodezji i Kartografii, <http://ksng.gugik.gov.pl/pliki/urzedowy_wykaz_nazw_panstw_2013.pdf> dostęp: 7.01.2014.
- List of country-name etymologies* (2013). <http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=List_of_country-name_etymologies&oldid=549512449> dostęp: 13.04.2013.
- Liste der Staatennamen und ihrer Ableitungen im Deutschen* (2012). Frankfurt am Main: Ständiger Ausschuss für geographische Namen, <http://141.74.33.52/stagn/Portals/0/120403_STATENNAMEN_12.pdf> dostęp: 10.04.2013.
- [Orgelbrand S.] (1898–1904): *S. Orgelbranda Encyklopedja powszechna z ilustracjami i mapami*. Warszawa: Wydawnictwo Towarzystwa Akcyjnego Odlewni Czcionei i Drukarni S. Orgelbranda Synów.
- Siatkowski J. (2006): *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim. Studium konfrontatywne*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski. Wydział Polonistyki. Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej.
- Staszewski J. (1968): *Mały słownik. Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Working Group on Country Names (2012): *UNGEGN List of Country Names*. [W:] *Tenth United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names New York, 31 July – 9 August 2012*. New York: United Nations. Economic and Social Council, <http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/UNGEGN/docs/10th-uncsgn-docs/econf/E_CONF.101_25_UNGEGN%20WG%20Country%20Names%20Document.pdf> dostęp: 5.04.2013.
- Zierhoffer K., Zierhofferowa Z. (1998): *Obce nazwy geograficzne w polszczyźnie*. [W:] Red. E. Rzetelska-Feleszko, *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*. Warszawa–Kraków: Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, s. 309–326.
- Zierhoffer K., Zierhofferowa Z. (2000): *Nazwy zachodnioeuropejskie w języku polskim a związki Polski z kulturą Europy*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.
- Zierhoffer K., Zierhofferowa Z. (2007): *Polska a Europa w świetle nazw geograficznych*. Poznań: Wydawnictwo „Poznańskie Studia Polonistyczne”.
- Zierhoffer K., Zierhofferowa Z. (2011): *Nazwy geograficzne Europy w języku polskim. Dziedzictwo i współczesność*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.

Summary

This article discusses the Polish names of 193 member states of the United Nations. Among these names 49 (25%) are endonyms, which means that in Polish the names identical to ones used in the official languages of those countries are used. All other country names are Polish exonyms. It is possible to distinguish among them names that are translations of the entire name, or part thereof, as well as names being the graphic or phonetic adaptation of the original names. A large group of Polish country names are names borrowed from other languages which are not the official languages of the countries concerned – mostly from Latin and German, but also from English, French, Spanish, Russian, and Greek. An important group of Polish country names are names derived from the names of ethnic groups. The oldest names of this group are the ones which continue pre-Slavic forms – *Włochy* (for *Italy*), *Niemcy* (for *Germany*), *Czechy* (for *Czechia*), *Węgry* (for *Hungary*). In the case of long (official) names of countries, the ones used in the Polish language correspond (with three exceptions) with their original long names.